

نقش آبها و اقیانوس ها در صلح و امنیت بین المللی

دکتر سکینه ببری گنبد

استادیار گروه روابط بین الملل واحد تهران شمال

اردیبهشت ۱۴۰۰

فهرست مطالب:

۱. جغرافیا، سیاست و حقوق
۲. تاریخچه صلح و امنیت بین المللی
۳. نقش آبها در منازعات بین المللی
۴. حل و فصل اختلافات بین المللی درباره آبها
۵. حقوق دریاها
۶. حقوق دریایی

جغرافیا، سیاست و حقوق

- دولت، دریا، تجارت
- کشتیرانی و ارتباط کشورهای مجاور دریاها
- خاستگاه منازعات بشری و نقش دریا و آبها در تغییر موازنه قدرت (جنگهای پلوپونزی ، جنگهای صلیبی، جنگهای جهانی اول و دوم ، جنگ ایران و عراق ، جنگ دوم خلیج فارس و....)
- دریاها (منابع بستر و زیربستر ، بنادر، پایگاه های نظامی و...) نقطه کانونی رقابتهای قدرتهای نوظهور قرن بیست و یکم (چین، هند، سنگاپور و...)

حقوق دریاها

معاهدات بین المللی عام :

- بارسلون ۱۹۲۱ درباره آزادی عبور از دریاها
- ژنو ۱۹۲۳ نظام بین المللی بنادر
- بروکسل ۱۹۲۶ درباره یکنواخت سازی قواعد مربوط به مصونیت کشتی های کشورها
- چهارگانه ژنو ۱۹۵۸ در زمینه صید ماهی و حفاظت از منابع جاندار دریایی و فلات قاره
- ۱۹۶۹ مسئولیت مدنی بین لامللی کشور صاحب پرچم کشتی متخلف در آلودگی دریا
- ۱۹۷۳ در مورد جلوگیری از آلودگی دریاها بر اثر غرق کشتی ها و نفتکش ها
- ۱۹۸۸ سرکوب و مجازات اعمال غیرمجاز علیه ایمنی دریانوردی

مناطق دریایی

- آب های داخلی
- آب های مجمع الجزایری
- دریای سرزمینی
- منطقه مجاور یا نظارت
- منطقه انحصاری اقتصادی
- فلات قاره
- دریای آزاد
- اعماق دریاها

مفاهیم عمده حقوق مناطق دریایی

- مفهوم آب های داخلی
- حاکمیت کشور ساحلی بر آبهای داخلی
- شرایط ورود کشتی های خارجی به آبهای داخلی (کشتیهای تجاری، خصوصی، دولتی و جنگی)
- (
- صلاحیت قضایی کشور ساحلی در آبهای داخلی
- مصونیت کشتی ها جنگی یا دولتی
- مفهوم آبهای مجمع الجزایری
- دریای سرزمینی
- عرض دریای سرزمینی
- خط مبدا عادی
- خط مبدا مستقیم

قواعد حقوقی مشترک قابل اجرا در دریای سرزمینی

- عبور بی ضرر
- عهدنامه حقوق دریاها
- فعالیتهای مخل عبور بی ضرر
- تهدیدات و چالشهای دولتها در این باره
- فعالیتهای مخل محیط زیست
- حقوق و تکالیف کشور ساحلی در دریای سرزمینی

حقوق و تکالیف کشور ساحلی در دریای سرزمینی

بندهای ماده ۲۱ عهدنامه حقوق دریاها :

امنیت کشتیرانی و تنظیم تردد دریایی

حفاظت از تجهیزات و سیستم های امداد کشتیرانی و سایر تجهیزات و تاسیسات

حفاظت از کابل ها و لوله های زیر دریا

حفاظت از منابع جاندار دریایی

جلوگیری از نقض قوانین و مقررات ماهیگیری

حفظات از منابع جاندار دریایی

جلوگیری از نقض قوانین و مقررات گمرکی مالی بهداشتی و مهاجرتی

نظام حقوقی منطقه انحصاری اقتصادی

- ماده ۵۵ عهدنامه حقوق دریاها
- فصل سوم قانون مناطق دریایی ایران
- وضعیت حقوقی منطقه انحصاری اقتصادی :

۱- حقوق صلاحیت ها و الزامات کشور ساحلی (حقوق حاکمه به منظور اکتشاف ، بهره برداری ، حفاظت و مدیریت منابع طبیعی جاندار یا بی جان دریایی بستر دریاها و .. ، اکتشافات و بهره برداری در این مناطق ، تحقیقات علمی دریایی ، احداث جزایر مصنوعی ، الزامات دیگر)

۲- حقوق و الزامات سایر کشورها (کشورهای ساحلی یا بدون ساحل)

۳- سایر حقوق و صلاحیت ها (کارگذاران تجهیزات استراق سمع در زیر دریا توسط زیر دریایی ها ...)

نظام حقوقی فلات قاره

- مفهوم فلات قاره
- ماده ۷۶ عهدنامه حقوق دریاها
- حقوق و الزامات کشورها در فلات قاره :
- اکتشافات نفت گاز انواع سنگهای معدنی
- حق ایجاد جزایر مصنوعی ، سکوه‌های حفاری
- حق بهره برداری از فلات قاره به شیوه حفر دالانهای زیر زمینی
- ورود دیوار بین المللی دادگستر در حل و فصل اختلافات
- مانند آلمان ، دانمارک و هلند ،
- (اختلافات کشورهایی
- عدم لطمه به حقوق و آزادی های سایر کشورها
- و...

نظام حقوقی دریای آزاد

- تعریف دریای آزاد
- اصل آزادی دریاها
- محدوده و انواع آزادی ها در دریای آزاد
- آزادی کشتیرانی
- آزادی ماهی گیری و صید سایر منابع جاندار دریایی
- آزادی پرواز بر فراز دریای آزاد
- آزادی ساخت جزایر مصنوعی
- آزادی تحقیقات علمی
- آزادی کابل گذاری و لوله گذاری در زیر دریا

آثار حقوقی اصل آزادی دریاها

- اصل صلاحیت انحصاری کشور صاحب پرچم کشتی
- قضیه لوتوس و بررسی دیوان
- کشتی های جنگی و غیر تجاری
- تصادفات دریایی
- استثنائات اعمال صلاحیت تمامی کشورها :
- حمل و نقل بردگان
- دزدی دریایی
- حق بازدید و بازرسی کشورها
- حق تعقیب در دریای آزاد
- الزامات کشورها در مورد کابل ها و لوله های زیر دریای آزاد
- جلوگیری از آلودگی محیط زیست دریایی

معاهدات خاص در زمینه حفاظت محیط زیست دریایی

- معاهده ۱۹۵۴ لندن
- عهدنامه ۱۹۹۲
- معاهده اسلو ۱۹۷۲ در مورد جلوگیری از آلودگی دریاها بر اثر غرق کشتی ها و نفت کش ها
- ماده ۱۰۸ عهدنام حقوق دریاها درباره قاچاق مواد مخدر در دریای آزاد
- مواد ۱۰۹ عهدنامه حقوق دریاها در باره پخش برنامه های رادیوی و تلویزیونی غیرمجاز در دریای آزاد
- کشتیرانی بدون پرچم یا با پرچم تقلبی یا مصلحتی در دریای آزاد
- جنایات بین المللی ارتكابی در دریای آزاد

حقوق مناطق خاص دریایی

- شمالگان (قطب شمال)
- جنوبگان
- نظام حقوقی اعماق دریاها
- شناسایی اعماق دریاها به عنوان میراث مشترک بشریت
- قطعنامه های مجمع عمومی سازمان ملل
- موافقتنامه نیویورک

مناطق خاص دریایی

- شمالگان (Arctic) : قطب شمال به مثابه میراث مشترک بشری است اما بستری است از پایگاه های نظامی و غیرنظامی متعدد آمریکا و روسیه
- امضا اعلامیه اتاوا توسط کشورها ذینفع (مثل کانادا، دانمارک ، نروژ و روسیه) در جهت حفاظت محیط زیست قطب شمال و مدیریت توسعه پایدار
- جنوبگان (Antarctica) : قطب جنوب و ۷ کشور در این منطقه مدعی هستند (آرژانتین، استرالیا، فرانسه، شیلی ، نیوزیلند، نروژ و انگلستان)
- تصویب معاهده واشنگتن ۱۹۸۸ و پروتکل مادرید ۱۹۹۱

نظام حقوقی اعماق دریاها

- ماده ۱ عهدنامه حقوق دریاها : منطقه (Area) اعماق دریاها و زیربستر آنها ،ماورای قلمرو صلاحیت ملی کشورها .
- ماده ۱ عهدنامه حقوق دریاها:
- ماده ۱۳۳ عهدنامه حقوق دریاها: منابع ، منابع معدنی جامد، مایع و گاز، که در منطقه یافت می شود.
- ماده ۱۳۶ عهدنامه حقوق دریاها : میراث مشترک بشری (Common Heritage of Mankind) منطقه و کلیه منابع موجود در آن
- مقام (Authority) مقام بین المللی اعماق دریاها

حقوق آبراههای بین المللی

- رودخانه های بین المللی
- تنگه های بین المللی
- کانالهای بین المللی

رودخانه های بین المللی

- تعریف رودخانه های بین المللی (راین، آمازون، اروند رود، نیل، دانوب و...)
- معاهدات خاص ناظر بر رودخانه های بین المللی (معاهده مانهایم، معاهده بلگراد و...)
- اصول مشترک بر رودخانه ها بین المللی
- پرونده اروند رود ، جنگ ایران و عراق
- وضعیت حقوقی اروندرود

نظام حقوقی اروند رود

- اولین معاهده ، معاهده ارز روم ۱۸۴۷
- پروتکل ۱۹۱۳
- عهدنامه ۱۹۳۷
- ۱۹۷۵ عهدنامه مربوط به مرز دولتی و حسن همجواری با سه پروتکل
- ماده ۱ پروتکل: اصل تعیین حدود مرزی بر اساس خط تالوگ
- اصل تغییر ناپذیری خطوط مرزی
- اصل آزادی کشتیرانی
- اصل قاعده مند نمودن جلوگیری و کنترل آلودگی رودخانه توسط طرفین
- اصل تغییر پذیری خط مرزی بر اثر تغییرات طبیعی در کانال اصلی قابل کشتیرانی

تنگه های بین المللی

- تعریف
- نظام حقوقی عام و مشترک تنگه های بین المللی
- نظام عرفی تنگه های بین المللی
- نظام معاهده ای تنگه های بین المللی
- عبور ترانزیت و عبور بی ضرر در تنگه ها
- حقوق و الزامات ناشی از عبور ترانزیت در تنگه ها
- حقوق و الزامات کشورهای مجاور تنگه ها
- نظام حقوقی تنگه هرمز

تنگه های بین المللی

- تنگه هرمز
- جنگ ایران و عراق،
- طرح تفکیک تردد کشتیرانی مصوب سازمان بین المللی دریایی مورد تایید ایران و عمان
- تنگه های ترکیه (بسفر، داردانل)
- جبل الطارق (منازعه اسپانیا و مراکش)
- ماژلان (آرژانتین و شیلی)
- تنگه های دانمارک
- تنگه تیران (بحر ان اعراب و اسرائیل ، منازعه مصر و اسرائیل)

نظام حقوقی کانال های بین المللی

- کانال بین المللی راه آبی مصنوعی به منظور مرتبط کردن دو دریای آزاد در خاک یک کشور حفر شده و آزادی عبور و مرور تمامی کشتی ها در آن جریان دارد.
- کانال سوئز: جنگ روس و عثمانی
- جنگ جهانی اول، جنگ جهانی دوم ، جنگ ایران و عراق ، جنگ دوم خلیج فارس
- عهدنامه قسطنطنیه : آزادی کشتیرانی تجاری، آزادی عبور کشتی های جنگی بدون توقف، ...
- کانال پاناما (اقیانوس اطلس و اقیانوس آرام) ، معاهده کلایتون بولور ، موافقتنامه ۱۹۷۷ آمریکا و پاناما : اصل بی طرفی کانال، مدیریت آمریکا از زمان افتتاح (۱۹۱۴) و واگذاری تدریجی به پاناما
- کانال کیل : جنگ جهانی اول ، معاهده ورسای ۱۹۱۹ ، اخلال آلمانها در مدیریت کانال در طول جنگ جهانی دوم

پایان

